

SÕNUMITOOJA

Harju omavalitsuspäeva fookuses Anijal oli kriisideks valmistumine ja valmisolek

Poolt **Külli Koppelmaa** - 1. Okt. 2025

MTÜ Polis president SULEV LÄÄNE, kes oli Harjumaa 5. omavalitsuspäeva üks peaorganisaator, ja riigikogu esimees LAURI HUSSAR Anija mõisa juurde istutatud tamme juures.

„Kui tahad rahu, valmistu sõjaks. See ei tähenda, et peame iga päev tundma sõjahirmu, aga me peame valmistuma. Igal juhul on tähtis, et me ei jääks seisma ootuses, et võib-olla läheb mööda. Me ei tea seda,“ ütles MTÜ Polis president Sulev Lääne Harjumaa omavalitsuspäeval Anijal.

Anija mõisa aidas toimus reedel, 26. septembril Harjumaa 5. omavalitsuspäev. Tänavuse omavalitsuspäevaga sooviti teadvustada, et kriisideks valmisolek ja elanikkonnakaitse nõuavad riigi ja omavalitsuste koostööd ning kogukondade aktiivset osalemist. Lisaks Harjumaa valdade- linnade juhtidele osalesid riigikogu esindajad, ministrid, päästeameti ja Tallinna Ülikooli töötajad, Ukraina suursaadik ning Ukraina Ülemraada ja omavalitsuse esindajad.

Päev algas lipu heiskamisega mõisa härrastemaja ees. Lipu heiskasid 5. omavalitsuspäeva korraldamisel osalenud Sulev Lääne, Harjumaa Omavalitsuste Liidu tegevdirektor Andre Sepp ja Anija vallavolikogu esimees Jaanus Kalev. Seejärel istutasid nad koos riigikogu esimehe Lauri Hussariga mõisa juurde tammepuu.

Omavalitsuspäeva moderaator oli TANEL TALVE (paremal), tema taga on paneeldiskussioonis osalejad.

Järgnesid tervitused, ettekanded, paneeldiskussioon ja töötod, moderaator oli Tanel Talve Anija valla Voose külast.

Kokku 9 tundi kestnud omavalitsuspäev lõppes ühisdeklaratsiooni heakskiitmisega. Riigikogule, valitsusele ning Eesti Linnade ja Valdade Liidule saadetavas deklaratsioonis on kirjas ülesanded, mida tuleks kriisideks valmistumisel teha riigi, kohaliku omavalitsuse ja kogukonna tasandil.

Tervitused riigikogust ja Kiievist

Omavalitsuspäeval osalenuid tervitanud riigikogu esimees Lauri Hussar kinnitas, et Eestimaal ei ole enam suuri külasid, kus poleks mõeldud sellele, kuidas tegutseda siis, kui ei ole elektrit või vett. Ta ütles, et teab palju positiivseid näiteid, kuidas on omavalitsuse ja kogukonna koostöös korraldatud kriisideks valmistumist, ning julgustas kõiki läbi viima õppusi, sest ilma nendeta kriisivalmidust ei tule.

Ukraina suursaadik Volodõmõr Bojetško tõdes, et Ukrainas on kriisiteema igapäevane reaalsus alates 2014. aastast, mil okupeeriti Krimm ja osa Donbassist. Ta märkis, et alates täiemahulise sõja algusest on omavalitsuste roll Ukrainas kardinaalselt muutunud – neist sai riigi kaitsmise esimene liin. Vaatamata sellele, et toimub sõda, uuendatakse riigi paljudes piirkondades taristut, et inimesed saaksid naasta normaalse elu juurde.

Suursaadik rõhutas, et ükski riik ega kogukond ole kriisiohu eest kaitstud, olgu tegu sõjalise või mõne muu kriisiga. Selleks on tema sõnul vaja kindlat arusaama, et igaüks teaks, kuidas keerulises olukorras käituda.

„Kui keskvoim, kogukond ja vabatahtlikud tegutsevad koos, on võimalik vastu pidada isegi kõige raskemates olukordades,“ ütles Volodõmõr Bojetško.

Ta lisas, et Ukrainal oleks praeguses sõjas võimatu vastu pidada ka ilma rahvusvaheliste partnerite toetuseta, ning tänas Eesti riiki ja rahvast abi eest, mida ukrainlased tunnevad alates esimestest sõjapäevadest.

Videosilla vahendusel tervitas omavalitsuspäeval osalejaid Kiievist Anija vallavanem Riivo Noor, kes oli seal samal ajal Ukraina kaitsjaile varustust viimas. Video kaudu lausus tervituse ka regionaal- ja põllumajandusminister Hendrik Johannes Terras.

Omavalitsuspäeval osalejaid tervitasid veel riigi ja omavalitsuste ning nende liitude, ülikoolide, era- ja kolmanda sektori esindajaid ühendava MTÜ Polis president, Tallinna Ülikooli lektor Sulev Lääne ning Tallinna Ülikooli kantsler Kristi Vinter-Nemvalts.

Kortermajades võib kriisi korral olla külm ja pime

Anija vallavanem Riivo Noor rääkis videoettekandes, et Anija vallas on kriisideks valmistumisel pandud põhifookus ulatusliku elektrikatkestuse puhuks alternatiivse elektrivõimekuse ja side loomiseks. Valla asutustele on tagatud generaatorivõimekus ja generaatorid ning generaatoritega on varustatud ka veejaamad. Lisaks on veejaamade juures veevõtukohad, kust on võimalik teha väljavõtteid puhta vee saamiseks. Ka kanalisatsioonisüsteemid on varustatud generaatorivõimekusega, kuid pika elektrikatkestuse korral puudub võimekus hoida töös puhastussüsteeme.

Ulatusliku elektrikatkestuse korral on vallavalitsusel riigiasutustega sidepidamiseks satelliittelefon, elanikega suhtlemiseks kogu valda kattev raadiosidevõrgustik. Soetatud on ligi 25 raadiosaatjat, neid on jagatud külavanematele ja kriisikomisjoni liikmetele. Raadiosaatjate abil on võimalik anda jahisageduste kaudu infot valla eri piirkondade kogukondadele ja inimestele, kellel on raadiosaatjad.

Kõige olulisem lahendamist vajav probleem on vallavanema sõnul seotud kortermajadega. Kuigi katlamajad töötavad ka elektrikatkestuse korral ja soe jõuab trassidesse, ei jõua see kortermajadesse, sest neis pole generaatorivõimekust ega generaatoreid.

Samale probleemile viitas oma ettekandes ka Tallinna munitsipaalpolitseiameti elanikkonnakaitse osakonna juhataja Margo Irve, kes kõneles, kuidas kaasatakse kriisivalmidusse pealinna kogukondi ehk korteriühistuid. Tehakse teavitüsüritusi, kus jagatakse juhendeid, näiteks korteriühistu või pere kriisiplaani kohta ja lastele tehtud lauamängu, mille kaudu antakse neile teadmisi. Koolitatakse ka õpetajaid, sotsiaaltöötajaid ja teisi linna töötajaid.

Samuti nõustatakse korteriühistuid, kellele on pealinnas kaks toetusmeedet. Üks on rahaline toetus selleks, et ühistud kohandaksid kortermajades keldri või mõne muu ruumi varjumiskohaks. Teine meede on majade soojussõlmede toimepidevuse tagamiseks. Margo Irve kinnitas nagu Anija vallavanemgi, et kuigi kaugkütte pakkuja suudab elektrikatkestuse korral tagada sooja põhitrassis, siis korrusmajade korteritesse see ei jõua. Kuna pealinnas on mõistatud, et korteriühistuid sellega tegelema panna pole võimalik, otsustati luua kortermajade soojasõlmedele varutoitevõimekus linna kulul. Hange on välja kuulutatud, umbes kuu aja pärast on teada, kes hakkab kortermajadesse seda võimekust looma. Vajadusel annab linn majadele edaspidi lokaalsete elektrikatkestuste korral oma varudest ka generaatori.

Linnaelanikud pagevad kriisi korral maale

Külaliikumise Kodukant juhatusel liige Tanel Talve kõneles, et Kodukant on kriisivalmiduse ja elanikkonnakaitse teemal kolmandat aasta siseministeeriumi strateegiline partner. Maakondades on korraldatud ühiseid kokkusaamisi omavalitsuste, päästeameti ja külade esindajatega. Need on tema sõnul olnud tulemuslikud – kogukonnad on õppinud teiste kogemustest ning saanud kindlust, et kriisiolukordades saadakse hakkama.

Samas nentis Tanel Talve, kui külaelanikud arvavad, et on kriisideks valmis, sest nagunii on neil pidevalt elekter ära ja buss ei sõida, siis väljakutseid on neil tegelikult rohkem – suurema kriisi korral on linnainimesed nende ukse taga. Seetõttu tuleb külades olla valmis, et aidata neid, kes tulevad hädaolukorras linnast maale. Linnainimestele pani ta südamele, et selle tagala eest tuleb hoolitseda ning tunda ka muul ajal muret, kuidas läheb tädi Maalil, kelle juurde oma perega kriisi korral kavatsetakse varjuda.

„Eriti just kriisiolukordadeks peame oma DNA-sse sisse harjutama ka hoolivuse. Kui meil ei ole kaastunnet ja hoolivust teiste inimeste suhtes, ei tasu loota, et teistel on seda meie suhtes. Hooligem üksteisest ja olgem ka sõbralikud – generaatorist ei ole kasu, kui läheme oma külas kaklema, kes seda parasjagu kasutada saab,“ märkis Tanel Talve.

Riigikaitseseadusesse lisatakse elanikkonnakaitse

Siseminister Igor Taro ütles Anijal, Ukraina sõda on õpetanud, et suured kriisid algavad mitte sõja väljakuulutamisest, vaid siseturvalisuse valdkonnas alustatud hübriidtegevustest. Sellest lähtuvalt on Eesti riigi julgeolekukäsitlus muutunud oluliselt laiemaks – see pole enam üksnes riigikaitse. Äsja võttis riigikogu vastu hädaolukorra seaduse muutmise seaduse, milles sätestatakse näiteks, et alates 1. juulist 2026 välja antud ehituslubades tuleb arvestada varjendikohustusega või et kõik avaliku sektori töötajad peavad läbima elanikkonnakaitsekoolituse.

Igor Taro hinnangul on omavalitsuste roll kriisiolukorras kriitilise tähtsusega. Seetõttu tuleks omavalitsustel mõelda läbi lahendused, et olla valmis kriisiks – see ei pruugi olla sõjaline kriis, vaid ka elektrikatkestus, mille korral on piirkonnas kõik mobiilimastid rivist väljas ning kellelgi pole võimalik anda juhiseid, mida tuleks teha. Sama tuleks ministri arvates teha igal inimesel – mõelda võimaliku kriisi puhuks lahendused esmalt oma pere, siis küla või kogukonna ja seejärel valla tasandil.

Ka riigikogu elanikkonnakaitse toetusrühma ja vabatahtliku pääste toetusrühma liige Mati Raidma rääkis, et riigikogus esimese lugemise läbinud tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse eelnõusse on kirjutatud olulise asjana elanikkonnakaitse mõiste.

„Ukraina kogemus näitab, kuidas vaenlane sihilikult ja suunatult hävitab just tsiviilühiskonda. Sellel on lihtne põhjendus – kui suudad ühiskonda ja inimeste usku oma riiki murendada, võib see riik kokku kukkuda ilma rindeolukorrata,“ põhjendas ta.

Riigikogu liige lisas, et elanikkonnakaitse eesmärgid on toetada inimesi, et nad saaksid kriisiolukordades iseseisvalt hakkama, ka aidata neid kriisiolukordadest tulenevate ohtudega hakkama saamisel ning tulla toime kriisist tulenevate järelmitega.

Harjumaa valmisolek on hea

Päästeameti Põhja päästkeskuse juht Marko Rüü kõneles sellest, kuidas on Harjumaa elanikud kriisiolukordadeks valmis.

Päästeamet panustab ka omalt poolt nii omavalitsuste kui elanike kriisideks valmisolekusse. Eesmärk on, et 2027. aastaks on elanikkonnakaitse teemal jõutud 40 protsendini elanikkonnast ehk poole miljoni inimeseni. Praeguseks on nõustatud, teavitatud, koolitatud 200 000 inimest. Samuti aastaks 2027 peab olema kriisideks valmistunud vähemalt 25 protsenti inimestest. Aasta alguses tehtud uuringu põhjal on kriisi olukorras hakkama saamiseks teinud ettevalmistusi 73 protsenti elanikkonnast, sealhulgas põhjalikult on valmistunud 12 protsenti. Üldse mingeid varusid pole soetanud 6 protsenti vastanuist.

Marko Rüü sõnul on selle 6 protsendi seas enamasti Tallinna ja idaregiooni elanikud – paljud neist on muust rahvusest ja elavad kortermajades, kus pole panipaiku, kuhu varusid soetada: „Kahjuks saavad Ukrainas just kortermajad sageli pihta droonide, rakettide ja muuga. Nii et kriisivõimekus ja -valmidus kortermajades peab oluliselt kasvama.“

Kõige sagedasem põhjus, miks inimesed pole kriisideks valmistunud, on see, et seda peetakse ebavajalikuks. Neil, kes arvavad, et on kriisiks piisavalt hästi valmis, soovitas päästkeskuse juht seda katsetada – püüda kohe praegu 7 päeva ilma varude täiendamiseta hakkama saada: „Siis saate teada, kas olete kriisikindlad või mitte.“

Marko Rüü näitas ka kaarti ja tabelit andmetega, milline on Harjumaa omavalitsuste kriisideks valmistumise teenustase olnud aastatel 2020-2024. Seda hinnati 10 palli skaalal 30 kriteeriumi põhjal. Anija vallal on kokkuvõttev hinnang kriisivalmidusele olnud kõigil aastatel maakonnas üks kõrgemaid – eeskujulikul tasemel ehk 8. Sama hindeni on viimasel kahel aastal jõudnud ka Kuusalu vald. Loxa linn on tõusnud edasijõudnute taseme hindeni 5 ning Raasiku vald on

edasijõudnute tasemelt langenud baastaseme hindeni 3. Raasiku ja Rae vald on Harjus ainsad, kus kriisivalmiduse teenustase on nii-öelda punases. Päästekeskuse juhi näidatud Eesti kaardil, milline on olukord kerksuskeskuste olemasoluga või võimekusega neid vajadusel luua, on Harjumaal lisaks Raasikule ja Raele punasega märgitud veel Kuusalu ja Saku vald.

„Üldseis on siiski väga hea ja omavalitsuste pingutus tunnustamist väärt,” märkis Marko Rüü.

Igas omavalitsuses kriisipood

Pärast Covidi kriisi loodud ASi Eesti Varude Keskus arendusjuht Viola Murd rääkis, kui Ukraina päästjailt küsiti, mida on Eestil õppida nende kogemusest, nimetasid nad riigi sõjalise valmisoleku ja tsiviilühiskonna valmisoleku järel kolmandana varusid. Ukraina päästjail olid sõja alguses ühe aasta varud saanud nädalaga otsa.

Eest Varude Keskuse missioon on, et varud ja varustuskindlus tagaksid kriisi korral Eesti inimeste hakkama saamise. Kütusevaru on keskusel 90 päevaks, valmistoiduvarust jätkub 30 päevaks 10 protsendile elanikest, lisaks on ka toorainevarud, et toidu varustuskindlus oleks tagatud. Enamlevinud ravimeid on ühe kuu varu, lisaks meditsiinitarvikute varu nende tarvikute osas, millest sõltub inimeste elu ja tervis. Et varud oleks võimalik kasutusele võtta, on varude keskusel ka generaatorivaru.

Viola Murd selgitas, et varud aitavad lahendada lühiajalisi tarnehäireid, pikemaajalises kriisis hakkama saamiseks tuleb tegeleda ka varustuskindlusega – eelkõige, et tagatud oleks strateegiliste kaupade varustuskindlus: „Kõige puhul, mida saab Eestis toota, tuleb arendada kodumaist tootmisvõimekust, ning mida ei saa, selle kohta tagada tarnekanalite mitmekesisus.”

Et tagada ulatuslike elektrikatkestuste ja muude kriiside korral elanikele toidu, esmatarbekaupade ja ravimite kättesaadavus ning sularahaautomaatide töö, moodustab Eesti Varude Keskus generaatoritega varustatud kaupluste üleriigilist võrgustikku. Harjumaal on leping sõlmitud 24 kauplusega, kokku on maakonda planeeritud 31 kriisipoodi, mille sortimendis peavad olema enamlevinud esma- ja tarvekaubad. Anija, Kuusalu ja Raasiku vallas ning Loksa linnas on igaühes üks kriisipood.

Kriisiolukorras mootorikütustega varustamiseks on moodustatud üle-eestiline võrgustik avariitanklatest, mis suudab toimida ka ulatusliku elektrikatkestuse korral ning mahutites on pidevalt piisavalt bensiini ja diislikütust. Kokku on Eestis 59 kõrgendatud kriisivalmidusega tanklat, nende hulgas on ka Kiiu ja Kuusalu tanklad.

Ukraina kogemused

Harjumaa omavalitsuspäeval osalesid ka Ukraina Ülemraada liige, Ukraina-Eesti parlamendirühma esimees Arseni Puškarenko ning Ovrutši linnapea Ivan Korud. Nad kõnelesid probleemidest, mille ees olid sealsed omavalitsused ligi neli aastat tagasi, kui Ukrainas algas sõda. Mõlemad rõhutasid, et omavalitsuste roll on sõjas olnud väga tähtis.

„Riigi varud ja varustus võivad tulla alles nädalate pärast, aga teie peate ka enne seda hakkama saama. Sellepärast tuleb kriitiliselt hinnata oma ressursse, ei tasu sõltuda riigist. Sest mida te teete, kui sõja esimestel tundidel ostavad elanikud poed tühjaks, otsa saavad kütus, ravimid, toiduvarud, lisaks tuleb ka sõjaväge varustada ning võib juhtuda, et teie juurde evakueeritakse mõne teise omavalitsuse elanikud ja peate ka nende eest hoolitsema,” rääkis Arseni Puškarenko.

Ivan Korud jutustas, et esimesel sõjapäeval vaadati linnas temale otsa ning oodati käske ja tegutsemisjuhiseid, tegutseda tuli kohe. Ligi 30 000 inimest said kokku, hakkasid teid blokeerima ja läbi kaevama, et kaitsta oma kodu. Ta tõdes, et maal on ukrainlastel õnnestunud end hästi kaitsta, kuid õhus mitte – vaenlane on teinud õhurünnakuid nii päeval kui öösel,

Ovrutšis hävitati ühe päevaga 48 korrusmaja ja üle 100 eramaja. Omavalitsus oli mitme probleemi ees – toidu ja kütuse logistika, elanike turvalisus.

„Kõige olulisem on, et võtsime end kokku ja hakkasime kiiresti tegutsema,” sõnas linnapea ja lisas, et nüüd on Ukraina omavalitsustes juba eraldi osakonnad, kes tegelevad sõjast tingitud probleemide lahendamisega.

Ühisdeklaratsioon riigikogule ja valitsusele

Harjumaa 5. omavalitsuspäeva lõpus heaks kiidetud deklaratsioonis, mis antakse üle riigikogu juhatusele, vabariigi valitsusele ning Eesti Linnade ja Valdade Liidu juhatusele, on kirjas ettepanekud, kuidas tagada kriisidega parem toimetulek riigi, kohaliku omavalitsuse ning kogukonna ja üksikisiku tasandil.

Kriisidega paremaks toimetulekuks riigi tasandil tehti 9 ettepanekut. Muuhulgas leiti, et tuleks täpsustada kriisivalmidusega seonduvaid õiguslikke regulatsioone, et seadusandlikult oleks tagatud kohalike omavalitsuste edukaks toimimiseks vajalik töökorraldus ja tegevusvalmidus olukorras, kus volikogude ning linna- ja vallavalitsuste tavaline töökorraldus ei ole võimalik; luua omavalitsuste kriisiülesannete täitmiseks ja teenuste toimepidevuse tagamiseks varud ja varustuskindlus; jätkata tegevusi, mis toetavad varjumiskohtade kohandamist ja rajamist; seada riiklikuks eesmärgiks kortermajade energiavarustuskindluse tõstmine; tagada kriisikindluse uute ülesannete täitmiseks kohalikele omavalitsustele tulumaksubaasi täiendav kasv.

Kohalike omavalitsuste tasandil tehti ettepanek jätkata valdade-linnade turvalisuse arengukavade koostamist ja ajakohastamist kaasates nende elluviimisse kogukonnad; täiendada kriisiolukorra käitumisjuhiseid; toetada toimepidevate kogukonnakeskuste, sealhulgas kerkuskeskuste loomist; soovitada omavalitsustes tööle võtta spetsialist piirkondliku elanikkonnakaitse ja varjumise korraldamiseks.

Kogukonna ja üksikisiku tasandil on ettepanekud täpsustada õigusruumis kogukonna roll kriisivalmiduse tagamisel, sealhulgas omavalitsuse ja kogukonna ülesannete jaotus; toetada kogukondades kriisivalmiduseks ressursside ja võimekuste kaardistamist, koostada juhendmaterjalid, viia läbi nõustamisi ja koolitusi; koostada kogukonna ja omavalitsuse koosloomes kogukonna kriisiplaanid ja kommunikatsioonikavad kriisiolukordades elanike teavitamiseks ja teabe vahetamiseks alternatiivsete teabekanalite kasutamiseks; jätkata elanike teavitamisi ja koolitusi kriisivalmiduse kasvatamiseks; toetada kogukonna liikmete ja liidrite, sealhulgas korteriühistute, naabrivalves osalejate, külavanemate, vabatahtlike ja teiste tööd kriisiolukorras panustamiseks valmistumisel; jätkata kogukonna võtmeisikutele ja korteriühistute esindajatele praktilisi kriisijuhtimise õppusi ja kriisivalmiduse koolitusi.